
ARTYKUŁY

WITOLD RAKOWSKI

ORCID: 0000-0001-8814-3943

Mazowieckie Towarzystwo Naukowe

wit.rak@wp.pl

Znaczenie przyrostu naturalnego i salda migracji w rozwoju ludności Szczecina w latach 1946–2019

Słowa kluczowe: ludność, przyrost naturalny, saldo migracji, miasto Szczecin

Keywords: population, rate of natural increase, net migration rate, city of Szczecin

Wprowadzenie

Szczecin, obok takich miast, jak Bydgoszcz, Gdańsk, Gdynia, Lublin, Sosnowiec¹, Warszawa², należał do dynamicznie rozwijających się pod względem liczby ludności ośrodków miejskich w Polsce. Warto już we wstępie przypomnieć, że w 1946 roku liczył 76 tys. mieszkańców, w 1970 – 340 tys., a w 1974 – 364 tys.³. W następnych latach rozwój już był wolniejszy, bo w 1994 roku osiągnął 411,6 tys.⁴ i od tego roku liczba mieszkańców malała; na koniec 2019 roku zameldowanych na pobyt

¹ Iwona Kantor-Pietraga, Alicja Szajnowska-Wysocka, „Struktura demograficzna i społeczna ośrodka przemysłowego (przykład Sosnowca)”, *Rocznik Żyrardowski* 6 (2008): 201–232.

² Andrzej Gawryszewski, *Ludność Warszawy XX wieku* (Warszawa: IGiPZ PAN, 2009); Witold Rakowski, „Komponenty wpływające na zmianę liczby ludności Warszawy w latach 2001–2018”, *Kronika Warszawy* 1–2 (2020): 145–168.

³ W porównywalnych granicach administracyjnych z 1975 r. o powierzchni 299,9 km² – *Ludność i zasoby mieszkaniowe w latach 1946–1974 według podziału kraju z 1 czerwca 1975* (Warszawa: GUS, 1976).

⁴ Według GUS liczba mieszkańców Szczecina w 1994 r. wynosiła 419,6 tys. Rozbieżność danych wynika z innego podejścia. Autor od 1976 r. (rozbieżności w tym roku nie było) uwzględniał tylko przyrost naturalny i saldo migracji, zaś GUS dodatkowo od 1976 r. uwzględniał niewielkie zmiany związane z powiększaniem powierzchni miasta o 95 ha zamieszkałej przez 1564 osoby – *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym oraz zmiany podziału administracyjnego* (Warszawa:

stały było 396,6 tys. osób⁵. W latach 1946–1974 przeciętnie rocznie przybywało zatem 10 tys. osób, w latach 1974–1994 2350, a w ostatnim okresie ubywało rocznie 600 osób.

W świetle przytoczonych faktów nasuwają się dwa podstawowe pytania: jakie czynniki ekonomiczno-społeczne przyczyniały się do wzrostu, a następnie spadku liczby mieszkańców oraz jakie znaczenie w przyroście rzeczywistym ludności miasta w wydzielonych przedziałach czasu miały poszczególne komponenty składające się na przyrost (ubytek) rzeczywisty, to jest przyrost naturalny, saldo krajowe i z zagranicą (liczone łącznie).

Zmiany w liczbie ludności następują również poprzez korektę granic administracyjnych (inkorporację terenów przez miasto lub wyłączenie). Odbyna się to sporadycznie, od czasu do czasu, tymczasem procesy związane z ruchem naturalnym i wędrownym ludności trwają codziennie, a statystycznie dokonuje się ich sumowania na koniec danego roku. Właśnie te dwa komponenty, to jest przyrost naturalny oraz saldo migracji krajowych najbardziej wpływały na kształtowanie się społeczeństwa Szczecina. Procesy demograficzne, które trwały w połowie XX wieku w mieście, w pewnej mierze ujawniają się współcześnie. Tak więc celem artykułu jest prześledzenie kształtowania się przyrostu naturalnego i sald migracji ludności oraz ich zmienności w poszczególnych okresach (latach), w przyroście rzeczywistym ludności Szczecina. Na tych zagadnieniach, z uwzględnieniem periodyzacji, koncentrować się będzie treść artykułu. Natomiast na pytanie pierwsze staram się udzielić odpowiedzi, omawiając zagadnienia demograficzne.

Podstawowymi źródłami pozwalającymi na śledzenie procesów demograficznych Szczecina są *Roczniki Demograficzne*, roczniki statystyczne województwa szczecińskiego oraz materiały zebrane przez autora w Departamencie Badań Demograficznych GUS (dla lat 1976–2000), a także inne źródła wykazane w odnośnikach. Dla lat 1946–1956 brakuje jakichkolwiek źródeł publikowanych, a dla okresu 1957–1975 są dane tylko dla niektórych lat. Brakujące dane będą uzupełniane szacunkami. Znając stan ludności na początku danego roku i wykorzystując współczynniki przyrostu naturalnego zawarte w pracy zbiorowej⁶, można

GUS, 1990), 27. Ponadto GUS dokonuje korekt liczby mieszkańców na podstawie wyników z NSP z 1978, 1988, 2002 i 2011 r.

⁵ Według GUS liczba ludności wynosiła 401,9 tys. (różnica między danymi wynosiła 5,3 tys.) i nie jest istotna z punktu widzenia tego opracowania.

⁶ Henryka Bogacka, Teresa Mantorska, Franciszek Stokowski, *Ruch naturalny i reprodukcja ludności Polski według województw w latach 1950–1987 (w nowym podziale administracyjnym)* (Warszawa: SGPIŚ, Instytut Statystyki i Demografii, 1988).

wyszacować zarówno przyrost naturalny, jak i saldo migracji (jako różnicę). Aby wykazać zmienność znaczenia komponentów w przyroście absolutnym ludności, cały okres badań wynoszący 74 lata podzielono na podokresy 5-, 10- lub 15-letnie w zależności od poruszanych zagadnień. Jednakże pewnych zjawisk demograficznych nie da się zamknąć w wydzielonych przedziałach. Przykładowo po raz pierwszy ujemne saldo migracji w Szczecinie wystąpiło w 1978 roku, zaś ubytek naturalny po raz pierwszy w okresie powojennym pojawił się w 1993 roku. Saldo ujemne migracji od 1978 do 2019 roku przeplatało się z saldem dodatnim, natomiast ubytek naturalny występuje nieprzerwanie od 1995 roku.

Niniejsze opracowanie nawiązuje w pewien sposób do Raportu Rządowej Rady Ludnościowej z 2017 roku⁷, w którym skoncentrowano się głównie na problemach demograficznych całego województwa zachodniopomorskiego. Biorąc pod uwagę, że województwo to liczyło w 2019 roku 1 mln 696 tys. mieszkańców⁸, to wpływ Szczecina na zachodzące procesy demograficzne w regionie był istotny. Ponadto, według mojego rozeznania, takiego sposobu analizowania rozwoju ludności Szczecina dotychczas nie podejmowano⁹. To ważny argument, aby wzbogacić wiedzę o społeczeństwie miasta.

Całość opracowania, nie licząc wstępu i wniosków, składa się z siedmiu części, w których – oprócz ostatniej – analizowano przyrost rzeczywisty ludności w poszczególnych podokresach, zwracając uwagę na przyczyny tych zmian. W punkcie ostatnim natomiast przedstawiono zmiany, jakie nastąpiły w strukturze wieku mieszkańców Szczecina w latach 1950–2019 oraz w aktywności zawodowej.

Podokres żywiłowych ruchów migracyjnych ludności (lata 1946–1950)

Można szacunkowo przyjąć, że na początku 1946 roku liczba mieszkańców Szczecina wynosiła 65 tys.¹⁰, zaś na koniec 1950 roku – 181,4 tys.¹¹. W ciągu 5 lat przybyło zatem 116 tys. ludności (181 tys. – 65 tys.). W tym okresie współczynnik przyrostu

⁷ Józefina Hrynkiewicz, Alina Potrykowska, red., *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej* (Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa, 2017).

⁸ *Rocznik Demograficzny* (2020): 34.

⁹ Dotyczy to jednak lat 1996–2019. Okazuje się, że po napisaniu tego opracowania odkryłem, iż Władysław Wiśniowski, wykorzystując niepublikowane materiały o ruchu naturalnym ludności, problem rozwoju ludności Szczecina 1946–1995 przedstawił w artykule: „Problemy rozwoju demograficznego Szczecina”, *Wiadomości Statystyczne* 4 (1997): 57–62.

¹⁰ Liczba 76 tys. przytoczona we wstępie odzwierciedla stan ze spisu z 14 lutego 1946 r.

¹¹ *Ludność i zasoby*, 317.

naturalnego w miastach w Polsce wynosił od 15,3‰ do 19,1‰¹². Prawdopodobnie w Szczecinie był on znacznie wyższy. Jak podają autorzy opracowania¹³, wynosił on w 1950 roku w miastach byłego województwa szczecińskiego aż 38,6‰¹⁴, w 1960 – 17,6‰, a w 1970 – 10,2‰. Należy przyjąć, że w latach 1946–1949 przyrost ten był niższy aniżeli w 1950 roku i kształtował się w granicach 20–30‰. Te wartości szacunkowe przyjęto za podstawę dalszych wyliczeń (tab. 1), przy czym punktem wyjścia było założenie, że na koniec 1945 roku (albo na początek 1946 r.) liczba ludności w Szczecinie wynosiła 65 tys., zaś na koniec 1946 roku 85 tys.¹⁵. W okresie tych 5 lat w wyniku przyrostu naturalnego przybyło 20 tys., a saldo migracji wzbogaciło Szczecin o 96 tys. mieszkańców. Głównym składnikiem przyrostu rzeczywistego ludności w pięcioleciu powojennym był więc napływ ludności z Polski centralnej¹⁶, który kształtował nową społeczność miasta¹⁷.

Tabela 1. Przyrost naturalny i saldo migracji Szczecina w latach 1946–1950
(dane szacunkowe)

Lata	Przyrost naturalny			Saldo migracji	Przyrost rzeczywisty	Ludność na koniec roku
	w ‰		w liczbach absolutnych			
	Polska miasta	Szczecin w tys.		w tys.		
1946	15,3	20	2	18	20	85
1947	17,5	22	3	17	20	105
1948	18,2	26	3	22	25	130
1948	18,1	30	5	20	25	155
1950	19,1	38	7	19	26	181
Razem	x	x	20	96	116	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Ludność i zasoby*, 317; Bogacka, Mantorska, Stokowski, *Ruch*, 76 oraz *Rocznik Demograficzny* (2020): 26.

¹² *Rocznik Demograficzny* (2019): 27.

¹³ Bogacka, Mantorska, Stokowski, *Ruch*, 76.

¹⁴ Czyli współczynnik był wyższy niż w Turcji, Egipcie, Meksyku, Etiopii (Witold Rakowski, „Rzecz o ludności 13 dużych państw świata w latach 1950–2050”, *Rocznik Żyrardowski* 7 (2009): 15–62.

¹⁵ 76 tys. to stan na 14 lutego 1946 r.

¹⁶ Leszek Kosiński, *Pochodzenie terytorialne ludności Ziemi Zachodnich w 1950 r.* Warszawa: Polska Akademia Nauk, 1960.

¹⁷ Tadeusz Białecki, red., *Encyklopedia Szczecina* (Szczecin: Szczecińskie Towarzystwo Kultury, 2015).

Pierwsze 5 lat powojennych to okres odbudowy miasta, zarówno substancji mieszkaniowej, zakładów pracy, jak i infrastruktury gospodarczej oraz społecznej. Czynnikiem przyciągającym ludność była częściowo wolna przestrzeń mieszkaniowa do zagospodarowania oraz możliwość podjęcia pracy i zapewnienia źródła utrzymania. W związku z tym, że wiele innych miast stwarzało możliwości zamieszkania, część ludności zmieniała miejsce pobytu. Był to więc podokres żywiołowych przemieszczeń ludności, kontynuowany częściowo w następnych 25 latach¹⁸. Charakterystyczną cechą społeczeństwa Szczecina był jej młody wiek. Spis ludności z 3 grudnia 1950 roku wykazał¹⁹, że udział dzieci w wieku 0–9 w ogólnej liczbie mieszkańców wynosił 20,7%, w wieku 10–19 13,4%, osób w wieku 20–29 lat, najbardziej mobilnych, 29,7% oraz w wieku 30–39 lat 15,3%, zatem aż 79,1% społeczeństwa nie przekraczało 40 lat. Tymczasem w całym kraju udział ten był niższy, bo wynosił 69,5%²⁰ (w miastach 69,2%). Z ogółu mieszkańców Szczecina w 1950 roku (178,9 tys.) 47,8% było czynnych zawodowo, a więc bardzo dużo, co wynikało poniekąd ze struktury wieku ludności i stwarzanego popytu na zasoby pracy (odbudowa miasta). Wśród czynnych zawodowo 66,2% stanowili mężczyźni. Najwięcej osób czynnych zawodowo pracowało w przemyśle (25,8%), znacznie już mniej w budownictwie (15,3%), komunikacji (16,0%), w obrocie towarowym łącznie z gastronomią (13,7%) oraz w administracji łącznie z bankami (11,8%). Te działy gospodarki narodowej stanowiły główne źródło utrzymania ludności. Odbudowa gospodarki i tworzenie nowych miejsc pracy w Szczecinie zachęcały do napływu kolejnych osób z przeludnionych terenów Polski centralnej i południowo-wschodniej.

Lata demograficznej eksplozji (1951–1970)

W uproszczeniu można przyjąć, że eksplozja demograficzna występuje wtedy, gdy przyrost naturalny przekracza 20%²¹. Takie zjawisko w okresie powojennym wystąpiło na tzw. Ziemiach Odzyskanych, w tym także w Szczecinie, gdzie już w 1946 roku przyrost naturalny przekraczał 26% i wzrastał do 1955 roku. Jednakże w pierwszym podokresie lat powojennych przewaga w przyroście rzeczywistym

¹⁸ Irena Fierla, *Migracje ludności a uprzemysłowienie* (Warszawa: PWN, 1976).

¹⁹ *Struktura zawodowa i demograficzna ludności. Województwo szczecińskie*, GUS, 1954.

²⁰ *Rocznik Demograficzny* (1975): 83 (obliczenia autora).

²¹ Franciszek Stokowski, *Demografia* (Warszawa: PWE, 2015), 32.

salda migracji nad przyrostem naturalnym była prawie pięciokrotna, podczas gdy w dwóch następnych podokresach dominował przyrost naturalny nad saldem migracji (tab. 2). Ponadto liczba mieszkańców Szczecina wzrastała zarówno w latach 1951–1955, jak i w okresie 1956–1960 przeszło dwukrotnie wolniej niż w pierwszych pięciu latach powojennych. Jednakże ten wysoki przyrost rzeczywisty ludności Szczecina w pierwszym podokresie wynoszący około 116 tys. stanowił podstawę do generowania wysokiego przyrostu naturalnego w latach następnych, szczególnie w latach 1951–1960. Powolne wygaszanie eksplozji demograficznej rozpoczęło się pod koniec lat 50. i trwało do 1970 roku, ale wciąż co roku przybywało w Szczecinie w latach 1951–1960 od 6 do 11 tys. mieszkańców. Dzięki takiemu przyrostowi w 1960 roku Szczecin liczył 272 tys. mieszkańców i pod tym względem zajmował 7. miejsce w kraju. Taką zresztą pozycję zajmował w kolejnych latach. Kształtowanie się wysokiego przyrostu naturalnego w Szczecinie i w Polsce w latach 1946–1958 było powodowane tzw. rekompensacyjnym wpływem wojen²² oraz napływem do miast rozwojowych ludzi młodych w wieku 20–29 lat, charakteryzujących się wysoką rozrodczością. Wraz z upływem czasu, pod wpływem procesów demograficznych w Europie i pewnych przedsięwzięć podjętych przez państwo w zakresie polityki społecznej (np. możliwość przerywania ciąży od 1956 r.), przyrost naturalny malał wskutek spadającego współczynnika urodzeń, a przy niskim współczynniku zgonów (poniżej 6‰) przyrost naturalny zmalał z 40‰ w 1951 do 16‰ w 1960 roku, podczas gdy ogółem w miastach w Polsce spadek ten był mniejszy (z 19,2 do 12,9‰) i wolniejszy w czasie (tab. 2). Ponadto różnica w przyroście naturalnym między Szczecinem a innymi miastami, wynosząca w 1951 roku około 20 punktów, stopniała w 1960 roku do 3,1 punktów. Te dane świadczą o szybszych zmianach zachodzących w przyroście naturalnym ludności Szczecina niż ogółem w miastach w Polsce, zwłaszcza na tzw. ziemiach dawnych.

Jako uzupełnienie czynników wpływających na przyrost rzeczywisty ludności niech posłużą dane z NSP z 6 grudnia 1960 roku, według którego Szczecin liczył 269 318 osób, w tym: 127,5 tys. osób czynnych zawodowo, 120,8 tys. osób utrzymywanych, 21 tys. osób utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych (emeryci, renciści). Udział osób czynnych zawodowo wśród ogółu mieszkańców wynosił 47,3%, utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych zaledwie 7,8% i utrzymywanych 44,9%²³.

²² Edward Rosset, *Eksplozja demograficzna* (Warszawa: Książka i Wiedza, 1978).

²³ NSP 1960. *Ludność. Dodatkowe informacje dla powiatu m. Szczecin* (Warszawa: GUS, 1965).

Tabela 2. Przyrost naturalny i saldo migracji Szczecina w latach 1951–1960

Lata	Przyrost naturalny			Saldo migracji	Przyrost rzeczywisty	Ludność na koniec roku
	w ‰		w liczbach absolutnych			
	Polska miasta	Szczecin w tys.		w tys.		
1951	19,2	40,0	7	2	9	190
1952	19,3	37,0	8	2	10	200
1953	19,8	34,0	7	3	10	210
1954	19,2	31,0	6	4	10	220
1955	19,7	29,0	6	4	10	230 ^a
Razem	x	x	34	15	49	x
1956	18,5	26,0	6	1	7	237 ^a
1957	17,4	24,5 ^a	6	1	7	244 ^a
1958	16,8	22,0	6	5	11	255 ^a
1959	14,5	17,5	5	6	11	266 ^a
1960	12,9	16,0	4	2	6	272 ^a
Razem	x	x	27	15	42	x

^a *Rocznik statystyczny woj. szczecińskiego* lata 1956–1961.

Źródło: jak pod tab. 1.

Z ogółu czynnych zawodowo pracowało 111 476 osób, czyli 16 tys. należało traktować jako bezrobotnych albo utrzymujących się z prac dorywczych. Z osób czynnych zawodowo prawie co trzecia osoba znajdowała zatrudnienie w przemyśle, co szósta w transporcie, co ósma w budownictwie i co dziesiąta w handlu. Liczba pracujących przypadająca na tysiąc mieszkańców wynosiła 414 osób, a więc nie była wysoka, ponieważ w ogólnej liczbie mieszkańców duży udział stanowiły dzieci w wieku 0–14 lat (34,4%), czyli więcej niż w 1950 roku (25,6%), ale przy mniejszym udziale niż 10 lat wcześniej (29,7%) subpopulacji najbardziej mobilnej w wieku 20–29 lat (17,7%), a wyższym udziale osób w wieku 30–39 lat (20,4% w 1960 r. i 15,3% w 1950 r.). Z ogólnej liczby mężczyzn pracowało 53,7%, a spośród kobiet 29,7%. Wysoki przyrost naturalny w latach 1946–1960 wpływał na obniżenie aktywności zawodowej kobiet. Pracowały one we wszystkich działach gospodarki narodowej, ale wyraźnie dominowały w handlu, oświacie i służbie zdrowia.

Okres wolniejszego rozwoju ludności Szczecina

W tym 15-letnim podokresie występowała duża zmienność proporcji między przyrostem naturalnym a dodatnim saldem migracji. W latach 1961–1965 w przyroście rzeczywistym ludności dominowało saldo, w następnym 5-leciu była niewielka przewaga przyrostu naturalnego nad saldem, zaś w końcowych latach przewaga ta była prawie dwukrotna (tab. 3). Dużym wahaniom uległo saldo migracji (od 1 tys. do 10 tys.). Być może wpływ na to miała liczba oddawanych w użytkowanie mieszkań, np. oddanie 100 mieszkań powodowało następujący przyrost ludności²⁴:

1956–1960 – 648,

1960–1970 – 364,

1970–1974 – 219.

Oznacza to, że w kolejnych latach przyrost mieszkań przyczyniał się w coraz mniejszym stopniu do przyrostu rzeczywistego ludności. Następowало więc najpierw zagęszczenie, a następnie zmniejszenie zagęszczenia mieszkań. W 1950 roku na jedno mieszkanie przypadało 3,94 osoby, w 1960 – 4,53, w 1970 – 4,32 i w 1974 – 4,06.

W odróżnieniu od salda migracji przyrost naturalny zamykał się w granicach 3–4 tys. Pomimo że przyrost naturalny wyrażany w promilach do 1970 roku malał, jednak przy wzroście absolutnym mieszkańców Szczecina z 279 tys. (1961 r.) do 340 tys. (1970 r.) przyrost ten w liczbach bezwzględnych utrzymywał się na podobnym poziomie 3 tys. Jego wzrost do 4 tys. nastąpił dopiero od 1972 roku, kiedy zapoczątkowany został rekompensacyjny wpływ wyżu demograficznego powojennego na przyrost naturalny, który wyrażony w promilach przekraczał znowu 10, tak jak w początkowych latach 60. (tab. 3). W sumie w podokresie 1961–1975 przyrost rzeczywisty ludności uzyskany z przyrostu naturalnego (50 tys.) i z salda migracji wynosił 97 tys., a więc przeciętnie rocznie przybywało prawie 6,5 tys. osób, podczas gdy w 10 latach poprzedzających – 9,1 tys. Z tego względu podokres 1961–1975 można traktować jako czas wolniejszego rozwoju demograficznego miasta w stabilnych granicach administracyjnych z 1 czerwca 1975 roku²⁵. Wskazują również na to dane pochodzące ze spisów powszechnych ludności. Według NSP z 1970 roku w dniu 8 grudnia Szczecin zamieszkiwało 377,8 tys. ludności²⁶,

²⁴ Obliczenia własne na podstawie: *Ludność i zasoby*, 317.

²⁵ Zob. przypis 3.

²⁶ *Struktura demograficzna i zawodowa ludności. Dodatkowe informacje dla powiatu. Miasto Szczecin* (Warszawa: GUS, 1972).

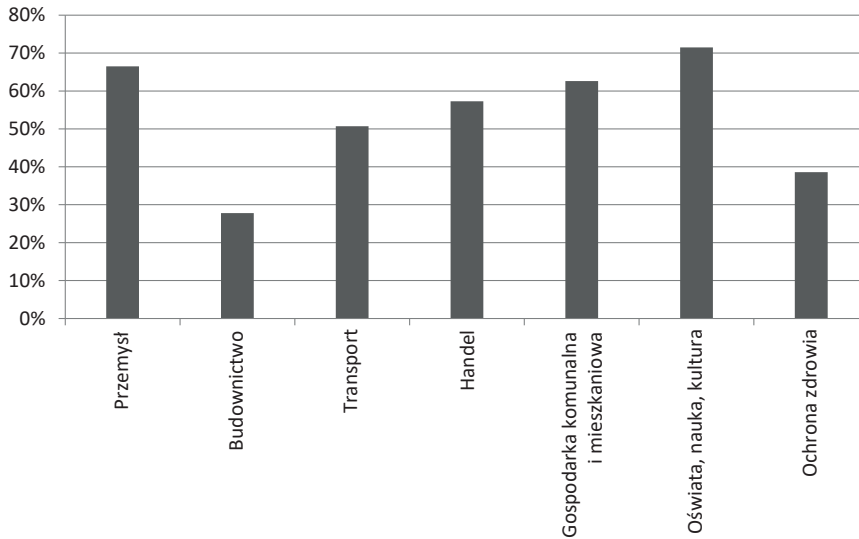
czyli w stosunku do NSP z 1960 roku wzrost wynosił 25,4%, zaś w 10-leciu poprzedzającym – 50%. W okresie międzypisowym nastąpił wyraźny rozwój gospodarczy Szczecina. Liczba ludności zawodowo czynnej utrzymującej się z pracy wzrosła o 52,5% (do 170,3 tys.). Dynamikę zmian według działów gospodarki narodowej zilustrowano na rysunku 1, który wskazuje, że zatrudnienie wzrosło najbardziej w oświacie i w przemyśle, najmniej w budownictwie.

Tabela 3. Przyrost naturalny i saldo migracji Szczecina w latach^a 1961–1975

Lata	Przyrost naturalny			Saldo migracji	Przyrost rzeczywisty	Ludność na koniec roku
	w ‰		w liczbach absolutnych w tys.			
	Polska miasta	Szczecin		w tys.		
1961	11,2	13,4 ^a	4	3	7	279,0 ^a
1962	9,8	11,5 ^a	3	4	7	286,0 ^a
1963	9,4	11,0	3	10	13	299,0 ^a
1964	8,5	10,0	3	4	7	306,0 ^a
1965	8,0	9,0 ^a	3	3	6	312,0 ^a
Razem	x	x	16	24	40	x
1966	7,4	8,5	3	1	4	316,0
1967	6,7	8,1 ^a	3	1	4	320,0 ^a
1968	6,6	7,8 ^a	3	9	12	332,0 ^a
1969	6,4	8,3 ^a	3	2	5	337,0 ^a
1970	7,0	8,6 ^a	3	–	3	340,0 ^b
Razem	x	x	15	13	28	x
1971	6,9	8,8	3	1	4	344,0
1972	7,9	9,7	4	2	6	350,0
1973	8,1	10,6	4	4	8	358,0
1974	8,7	10,8	4	2	6	364,0 ^b
1975	9,0	11,0	4	1	5	369,7
Razem	x	x	19	10	29	x

^aRocznik statystyczny województwa szczecińskiego; ^bwedług Rocznika Demograficznego (2020): 100 Szczecin liczył 338 tys.

Źródło: jak pod tab. 1.

Rycina 1. Dynamika zmian (w %) w liczbie osób zawodowo czynnych według działów gospodarki narodowej w latach 1960–1970

Źródło: opracowanie własne na podstawie

Rocznika Statystycznego województwa szczecińskiego 1992 i 1998.

Rozwój gospodarczy i dokonujące się zmiany w strukturze wieku mieszkańców przyczyniły się także do wzrostu aktywności zawodowej ludności. Z ogółu mężczyzn czynnych zawodowo było (czyli pracowało)²⁷ 64,3%, zaś z ogółu kobiet 38,3%. W strukturze wieku ludności zmalał w stosunku do 1960 roku udział dzieci w wieku 0–14 lat z 34,4% do 22,2% oraz subpopulacji 30–39 lat z 20,4% do 15,7%, a wzrósł udział osób młodych (15–29 lat) z 23,7% do 31,6% i mieszkańców powyżej 39 lat z 21,5% do 30,5%. Nastąpiło więc pewne postarzenie się społeczeństwa w wyniku malejącego współczynnika przyrostu naturalnego powodowanego także częściowo malejącym napływem ludzi młodych.

Rok 1975 zamyka w pewnym sensie okres wielkiego inwestowania w Polsce w infrastrukturę (elektryfikacja wsi, linii kolejowych, budowa dróg, szkół, ośrodków zdrowia), w przemysł: budowa Rybnickiego Okręgu Węglowego wraz

²⁷ W czasach Polski Ludowej czynnych zawodowo należy utożsamiać z pracującymi, ponieważ było duże zapotrzebowanie na zasoby pracy. Uważano, że bezrobocie nie występuje (pomimo występowania przeludnienia agrarnego), dlatego w sprawozdaniach o zatrudnieniu takiego pojęcia nie wprowadzano.

z elektrowniami, powstanie Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego, petrochemii w Płocku, w Gdańsku, zakładów nawozów sztucznych w Policach, Puławach, Włocławku, rozwój przemysłu stocznioowego w Gdańsku, Gdyni, Szczecinie; rozwój przemysłu środków transportu, w tym przemysłu samochodowego. Powstawanie nowych inwestycji pociągało za sobą przemieszczanie ludności i przyczyniło się do zmniejszania przeludnienia agrarnego na wsi i powstania nowej warstwy społecznej – chłoporobotników. Okres tych 30 lat rozwoju, wraz z jego ułomnościami, wpłynął w sposób zasadniczy na poprawę jakości życia mieszkańców zarówno miast, jak i wsi. Rozwój społeczno-gospodarczy w latach 1971–1975 był możliwy głównie poprzez zaciąganie kredytów w bankach krajów kapitalistycznych (nadwyżka petrodolarów). Nieefektywne wykorzystanie kredytów, wyrażające się m.in. w nadmiernych nakładach inwestycyjnych na gałęzie przemysłu o długim cyklu inwestycyjnym, nie zapewniało wystarczających dochodów na ich opłacanie, więc rosło zadłużenie kraju i malało tempo wzrostu gospodarczego, które z upływem czasu przerodziło się w recesję.

Schyłkowe lata Polski Ludowej

W odróżnieniu od poprzedniego 30-lecia, kiedy przyrost naturalny i saldo migracji dla większości lat były szacowane, od 1976 roku do dyspozycji są dokładne dane o ruchu naturalnym i wędrownym ludności w Departamencie Badań Demograficznych GUS, w *Rocznikach Demograficznych* i na stronie internetowej. Ze względu na pewne, w niektórych latach, rozbieżności w liczbie mieszkańców według obliczeń autora a GUS, wprowadzono w tabelach 4 i 5 dodatkową kolumnę o stanie ludności na koniec danego roku według GUS. Jak już wspomniano, autorskie wyliczenia obejmują przyrost naturalny i saldo migracji wraz z zagranicą. GUS dodatkowo uwzględnia zmiany związane z korektą granic administracyjnych miasta, a także korektę liczby mieszkańców wynikającą z bilansu szczebla krajowego.

Po latach względnie dynamicznego rozwoju od 1976 roku nastąpiło spowolnienie wzrostu gospodarczego, który przerodził się w kryzys gospodarczy i niezadowolenie społeczne, czego wyrazem były strajki zapoczątkowane w 1976 roku, protesty i wprowadzenie systemu kartkowego na żywność i podstawowe artykuły przemysłowe. W takiej sytuacji zmalała ruchliwość przestrzenna ludności i od 1977 do 1989 roku włącznie więcej ludności odpływało ze Szczecina, niż napływało. Jednakże wciąż jeszcze przyrost naturalny w latach 1976–1980 przekraczał na ogół

10‰ (tab. 4), co z nadwyżką niwelowało ujemne saldo migracji i zapewniało przyrost rzeczywisty ludności w wysokości znacznie mniejszej niż w pięciu latach poprzednich. Od 1981 roku mamy do czynienia z nowym zjawiskiem, jakim był systematyczny spadek przyrostu naturalnego.

Pomimo spadku współczynnika przyrostu naturalnego z 10,3‰ w 1981 do 6,4‰ w 1985 roku w liczbach absolutnych, w tych pięciu latach przyrost był na tyle wysoki, że przewyższał saldo ujemne migracji i dzięki temu Szczecin powiększył liczbę mieszkańców o dalsze prawie 9 tys. osób, a więc dwukrotnie mniej niż w poprzedzającym podokresie (1976–1980).

Tabela 4. Przyrost naturalny i saldo migracji Szczecina w latach 1976–1990

Lata	Przyrost naturalny			Saldo migracji	Przyrost rzeczywisty	Ludność na koniec roku	
	w ‰		w liczbach absolutnych			wg autora	wg GUS
	Polska miasta	Szczecin				w tys.	
1976	9,7	11,6	4 359	2 322	6 681	376 400	376 370
1977	9,4	10,9	4 113	893	5 006	381 406	381 374
1978	9,2	7,6	2 921	-15	2 906	384 303	385 280
1979	9,9	11,5	4 428	-1 592	2 836	387 139	388 116
1980	9,2	10,0	3 859	-3 537	322	387 461	388 438
Razem	x	x	19 683	-1 929	177 751	x	x
1981	9,3	10,3	3 996	-702	3 294	390 755	389 909
1982	9,4	9,3	3 633	-3 044	589	391 344	390 498
1983	9,7	9,2	3 615	-1 921	1 694	393 038	392 152
1984	8,4	8,5	3 336	-1 776	1 560	394 598	390 780
1985	7,2	6,4	2 519	-938	1 581	396 179	392 309
Razem	x	x	17 099	-9 381	7 718	x	x
1986	5,9	5,3	2 106	609	2 715	398 894	395 024
1987	4,9	2,7	1 058	-38	1 020	399 914	396 644
1988	4,6	3,2	1 283	1 597	2 880	402 794	410 296
1989	3,6	2,2	900	862	1 762	404 556	412 058 ^a
1990	2,9	1,4	578	801	1 379	405 935	413 437
Razem	x	x	5 925	3 831	9 756	x	x

^aRóżnica wynosząca 7502 osoby spowodowana jest przyłączeniem do miasta terenów zamieszkałych przez 1564 osoby (*Powierzchnia*, 1990, 27) oraz korektą stanu ludności dokonaną przez GUS (po NSP 1988 r.). Dalsze wyliczenia przyrostu rzeczywistego będą uwzględniać jednak tylko przyrost naturalny i saldo migracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Departamentu Demografii GUS.

Po zniesieniu w 1983 roku stanu wojennego i wprowadzeniu pewnych form gospodarki rynkowej, od 1986 roku nastąpiło pewne ożywienie gospodarcze, czego wyrazem było w przypadku Szczecina dodatnie saldo migracji przy równoczesnym skurczeniu się przyrostu naturalnego do 1,4‰, ale przyrost rzeczywisty ludności był nieco większy niż w pięciu latach poprzedzających. Porównując jednak przyrost rzeczywisty w całym podokresie 15 lat (tab. 4) z podokresem lat 1961–1975, był on prawie trzykrotnie mniejszy (97 tys. i 36 tys.), albowiem malała dynamika procesów demograficznych związana częściowo ze spadkiem wzrostu gospodarczego kraju od 1978 roku. Poza tym w latach 1979–1982 nastąpiła recesja gospodarcza²⁸.

W takiej sytuacji Szczecin również tracił impulsy rozwojowe, bo upadał przemysł stoczniowy, malały usługi portowe, następowała przyśpieszona redukcja miejsc pracy, rosło bezrobocie, ubożało społeczeństwo. Ponadto rok 1990 to początek terapii szokowej związanej z transformacją ustrojową²⁹. Jej celem było m.in. zdławienie hiperinflacji, która w 1989 roku wynosiła 250%, a w 1990 roku 585%³⁰, poprzez uwolnienie cen, otwarcie gospodarki na import, deprecjację złotówki i ustalenie trwałego kursu złotówki do USD. Jak już wcześniej wzmiankowano, pewne procesy zachodzące w kraju przekładają się na skalę regionalną i lokalną. Dostępne dane pochodzące ze spisów ludności z lat 1970, 1978 i 1988 pozwalają na porównanie dokonujących się zmian w niektórych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego Szczecina, by wykazać, że w 1988 roku, a więc w schyłkowym okresie Polski Ludowej, gospodarka miasta podupadała. Świadczył o tym spadek ludności zawodowo czynnej w podstawowych dziedzinach składających się na bazę ekonomiczną miasta, co prezentują poniższe dane na tle innych wybranych składników (dynamika):

	$\frac{1978}{1970}$	$\frac{1988}{1978}$
przemysł	110	85
budownictwo	139	93
transport i łączność	117	76
handel	126	100
oświata, nauka, kultura	122	119

²⁸ Kazimierz Poznański, *Wielki przekręt: klęska polskich reform* (Warszawa: Towarzystwo Wydawnicze i Literackie, 2006), 103.

²⁹ Poznański, *Wielki przekręt*, 105; Marcin Piątkowski, *Europejski lider wzrostu: polska droga od ekonomicznych peryferii do gospodarki sukcesu* (Warszawa: Poltext, 2020), 198–221.

³⁰ Piątkowski, *Europejski lider*, 205.

ochrona zdrowia	121	131
ludność	114	106
ludność czynna		
zawodowo	119	96

Powolny proces upadku gospodarczego miasta trwał w latach następnych, co oczywiście statystycznie jest nie do odzwierciedlenia i porównania w czasie, ponieważ ulegają też zmianie sposoby klasyfikacji, które muszą nadażać za zmianami komplikującego się życia społeczno-gospodarczego i dostosowywania się do przepisów UE i organizacji międzynarodowych.

Okres dostosowywania się do reguł gospodarki rynkowej 1991–2005

Zapoczątkowana w 1990 roku szokowa terapia gospodarcza spowodowała, że PKB w Polsce w 1991 roku w stosunku do roku poprzedniego zmalał o 18%, płace realne spadły o 25%³¹, bezrobocie wzrosło z 12% do 14%, a w niektórych ówczesnych województwach przekraczało nawet 30%³². Terapia ta, poprzez nadmierne opodatkowanie, spowodowała bankructwo państwowych, a także spółdzielczych przedsiębiorstw, a co za tym idzie – utratę miejsc pracy³³. Procesy gospodarczo-społeczne w kraju przekładały się na sytuację w Szczecinie, gdzie bezrobocie w 1991 roku było właściwie nieodczuwalne, ponieważ zwalniano z pracy osoby osiągające wiek emerytalny lub przedemerytalny, wysyłając ich na wcześniejszą emeryturę.

Na koniec 1991 roku liczba pracujących mieszkańców Szczecina wynosiła 135,6 tys.³⁴ (w 1990 r. jeszcze 174,3 tys., a w 1988 r. 195,4 tys.), w 1997 roku wzrosła do 187 tys.³⁵. Dane te są właściwie tylko częściowo porównywalne ze względu na zmieniające się przepisy dotyczące takich pojęć, jak: zawodowo czynni,

³¹ Piątkowski, *Europejski lider*, 208 i 214.

³² Andrzej Budzyński, „Bezrobocie w Polsce 1990–2003 – cechy charakterystyczne”, w: *Między transformacją a integracją: polityka społeczna wobec problemów współczesności*, red. Piotr Błędowski (Warszawa: Szkoła Główna Handlowa, 2004), 93–103.

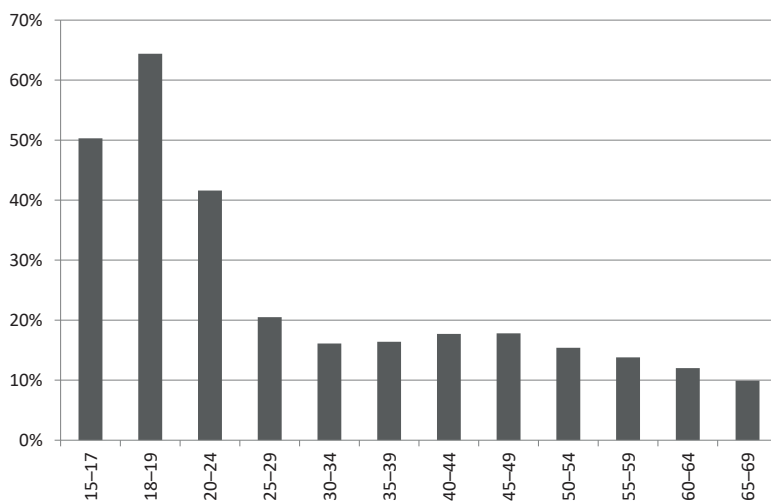
³³ Andrzej Karpiński, Wiesław Żółtkowski, Paweł Soroka, Stanisław Paradysz, *Jak powstawały i upadały zakłady przemysłowe w Polsce: losy po 1989 roku zakładów zbudowanych w PRL-u* (Warszawa: Wydawnictwo Muza, 2013).

³⁴ Z pominięciem firm zatrudniających do pięciu osób (źródło: *Rocznik Statystyczny województwa szczecińskiego 1992 r.*, 54).

³⁵ *Rocznik Statystyczny Województwa Szczecińskiego* (1998): 149.

pracujący³⁶, zatrudnieni, bezrobotni, bierni zawodowo. W każdym razie liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Szczecinie na koniec 1994 roku wynosiła 13 756, w tym większość to kobiety³⁷ (60,2%). Według spisu ludności z 2002 roku (maj) liczba pracujących w Szczecinie wynosiła 148 tys., a bezrobotnych 37 721, czyli co piąta osoba zawodowo czynna nie miała pracy. W porównaniu do 1999 roku większość bezrobotnych stanowili mężczyźni (54,5%).

Spośród bezrobotnych 40,9% poszukiwało pracy dłużej niż rok. Przyjmując wśród aktywnych zawodowo poszczególne grupy wieku za 100, to najbardziej dotknięte bezrobociem były osoby młode (taka sytuacja miała miejsce w całej Polsce³⁸), a najmniej osoby w wieku 50 lat i więcej (ryc. 2), z których znaczna część przechodziła na wcześniejsze emerytury.

Rycina 2. Udział (%) bezrobotnych wśród aktywnych zawodowo w poszczególnych grupach wieku w 2002 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Podstawowe informacje ze spisów powszechnych. Gmina miejska Szczecin* (Szczecin: Urząd Statystyczny w Szczecinie, 2003).

³⁶ Do 1988 r. pojęcie zawodowo czynni i pracujący można było utożsamiać. W spisie 2002 r. do zawodowo czynnych zaliczono osoby liczące 15 lat i więcej, wyodrębniając pracujących i bezrobotnych.

³⁷ *Rocznik Statystyczny Województwa Szczecińskiego* (1995): 78.

³⁸ Krystyna Mlonek, „Młodzież bezrobotna w Polsce w świetle badań”, *Biuletyn IGS* 1-2 (1996).

Terapia szokowa³⁹ zafundowana w 1990 roku przez nowe władze ustroju wolnorynkowego w pierwszych trzech latach nie miała raczej większego wpływu na kształtowanie się współczynnika przyrostu naturalnego. Przy ciągle jeszcze dodatnim saldzie migracji ludność Szczecina wzrastała do 1994 roku (tab. 5), kiedy osiągnęła 411,6 tys.⁴⁰. Jest to ważny rok, bo już od 1995 roku liczba mieszkańców malała. Jednak w podokresie 5 lat 1991–1995 w wyniku dodatniego salda migracji w ciągu 4 lat i przyrostu naturalnego (3 lat) przyrost rzeczywisty przyczynił się jeszcze do wzrostu liczby mieszkańców o 5,2 tys. W następnych 10 latach przy niewielkim dodatnim saldzie migracji, a przy wzrastającym ubytku naturalnym, następowało zmniejszanie się populacji i w końcu 2005 roku Szczecin liczył 406,5 tys.⁴¹ mieszkańców, to znaczy o 5 tys. mniej niż w okresie szczytowym w 1994 roku.

Interesującym zagadnieniem jest to, że mimo rosnącego bezrobocia i braku gwarancji zatrudnienia w większości lat podokresu 1991–2005, podobnie jak w podokresie 1986–1990, wciąż więcej osób do Szczecina napływało niż z niego odpływało, zwłaszcza w latach 1992–1994. Fenomen ten należy prawdopodobnie tłumaczyć tym, że w dużym mieście łatwiej było otrzymać pracę dorywczą, nielegalną.

Pisząc o migracjach, nie sposób pominąć informacji zawartych w spisie ludności z maja 2002 roku. Wynika z nich, że ludność przybyła stanowiła 45,7% społeczeństwa Szczecina, podczas gdy jeszcze w 1988 roku 52,7%, w 1978 – 59,9%, w 1970 – 67,4% (w tym nieco więcej niż połowa urodziła się na wsi).

Według grup wieku udział ludności przybyłej w 2002 roku wzrastał wraz z wiekiem mieszkańców, co prezentują poniższe dane (w % ogółu danej grupy wieku)⁴²:

0–14	5,9
15–19	15,2
20–29	30,9
60–64	96,1
65+	96,7

³⁹ Poznański, *Wielki przekręt*; Witold Kieżun, *Patologia transformacji* (Warszawa: Poltext, 2012).

⁴⁰ Ten stan wynika z wyliczeń przyrostu naturalnego i salda migracji krajowych i z zagranicą od 1975 r. Według GUS liczba ludności w tym mieście była znacznie wyższa. Różnica ta wynika częściowo z poszerzenia terytorium miasta w latach 1975–1989 o 95 ha z liczbą mieszkańców 1564 (*Powierzchnia*, 27).

⁴¹ Według GUS liczba mieszkańców wynosiła 411,1 tys. Prawdopodobnie po spisie ludności w 2002 r. GUS dokonał korekty w 2004 r.

⁴² Opracowanie własne na podstawie *Podstawowe informacje*.

Należy dodać, że terapię szokową społeczeństwo Szczecina odczuło bardziej niż ogół mieszkańców miast. Jeśli w miastach ogółem wskaźnik przyrostu naturalnego zmalał w latach 1988–1991 dwukrotnie (z 4,6‰ do 2,3‰), to w Szczecinie trzykrotnie (z 3,2‰ do 0,8‰). Ponadto w miastach ogółem do 1996 roku występowała jeszcze nadwyżka urodzeń nad zgonami (tab. 5), w Szczecinie zaś od 1993 roku (z przerwą w 1994 r.) więcej osób umierało niż rodziło się dzieci i taka sytuacja utrzymywała się do końca 2019 roku. Tymczasem w miastach ogółem w Polsce od 2005 roku przez 4 lata notowano niewielką nadwyżkę urodzeń nad zgonami. Takie krótkotrwałe zjawisko demograficzne w Szczecinie nie wystąpiło, co też może świadczyć o głębszej zapaści gospodarczej niż ogółem w miastach.

Tabela 5. Przyrost naturalny i saldo migracji Szczecina w latach 1991–2005

Lata	Przyrost naturalny			Saldo migracji	Przyrost rzeczywisty	Ludność na koniec roku	
	w ‰		w liczbach absolutnych			wg autora	wg GUS
	Polska miasta	Szczecin				w tys.	
1991	2,3	0,8	334	470	804	406 793	414 241
1992	1,8	0,5	205	1 007	1 212	407 951	416 402
1993	1,6	-0,1	-66	1 414	1 348	409 299	417 747
1994	1,5	0,5	210	2 054	2 264	411 563	419 608
1995	0,4	-0,8	-344	-53	-397	411 166	418 156
Razem	x	x	339	4 892	5 231	x	x
1996	0,3	-0,6	-265	-26	-291	410 875	418 826
1997	-0,0	-1,2	-513	375	-138	410 737	418 985
1998	-0,2	-1,3	-539	227	-312	410 425	416 988
1999	-0,7	-1,8	-737	322	-415	410 010	416 619
2000	-0,4	-1,6	-662	487	-175	409 835	416 485
Razem	x	x	-2 716	1 385	-1 331	x	x
2001	-0,4	-1,7	-698	341	-357	409 478	415 576
2002	-0,7	-2,2	-897	463	-434	409 044	415 117
2003	-0,7	-1,7	-677	-166	-843	408 201	414 032
2004	-0,5	-1,7	-704	-476	-1 180	407 021	411 900
2005	-0,4	-1,3	-525	58	-467	406 554	411 119
Razem	x	x	-3 501	220	-3 281	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w *Rocznikach Demograficznych* z lat 1992–2006.

Podokres dostosowywania się do reguł obowiązujących w Unii Europejskiej

Jak już wzmiankowano we wstępie, procesów demograficznych nie da się do końca zamknąć w równych przedziałach czasowych. Tak też podokres lat 2006–2019 został zapoczątkowany wcześniej zarówno w migracjach ludności, w przyroście naturalnym i wielu innych wydarzeniach, których skutki ujawniały się w latach następnych. Do tych wydarzeń z pewnością należy zaliczyć terapię szokową, transformację gospodarczą i notowany od 1992 roku wzrost PKB, reformę oświaty, reformę administracyjną, złożenie wniosku o chęci przystąpienia do Unii Europejskiej, wstąpienie do NATO (1999 r.) i z dniem 1 maja 2004 roku, wraz z innymi dziewięcioma państwami, wejście w struktury UE. Członkostwo to dawało pewne korzyści⁴³, ale też zmuszało kraj do przyjęcia przepisów obowiązujących w Unii, co przyczyniło się m.in. do bankructwa niektórych branż przemysłu (zakaz wsparcia finansowego z budżetu państwa), w tym także stoczniowego w Szczecinie⁴⁴. Ważnym wydarzeniem z punktu widzenia nadwyżki zasobów pracy w Polsce i w Szczecinie było otwarcie w 2006 roku przez niektóre kraje rynków pracy (Wlk. Brytania, Irlandia), co umożliwiło wielu osobom podjęcie tam legalnej pracy, a w latach następnych w innych państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego, co złągodziło skalę bezrobocia w kraju, także w Szczecinie. Liczba bezrobotnych w tym mieście wynosiła na koniec (w tys.):

2005	25,5
2010	14,3
2011	22,6 (NSP) ⁴⁵

⁴³ Ryszard Piasecki, red. *Polska w Unii Europejskiej – próba bilansu* (Łódź: Społeczna Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania, 2006); Katarzyna Żukrowska, red. *Integracja europejska – nowe bariery czy trwałe kryzysy?* (Warszawa: Szkoła Główna Handlowa, 2006); Joachim Osiński, red. *Polska w przededniu członkostwa w Unii Europejskiej: nadzieje i obawy* (Warszawa: Szkoła Główna Handlowa, 2002).

⁴⁴ W listopadzie 2008 r. Komisja Europejska uznała, że pomoc udzielona przez państwo polskie łamie zasady konkurencji, w związku z tym stocznie w Gdyni i Szczecinie zmuszone będą do zwrócenia pomocy. Od marca 2009 r., zgodnie z przyjętą w sejmie tzw. specustawą stoczniową, rozpoczęto proces kompensacji Stoczni Szczecińskiej Nowa, co oznaczało jej likwidację poprzez całkowitą wyprzedaż majątku w przetargu nieograniczonym oraz zwolnienia grupowe obejmujące wszystkich pracowników. Proces ten miał trwać do 31 maja 2009 r. – *Stocznia Szczecińska Nowa*, Wikipedia, dostęp 9.09.2022, https://pl.wikipedia.org/wiki/Stocznia_Szczeci%C5%84ska_Nowa.

⁴⁵ Dane o bezrobociu pochodzące z NSP bardziej odzwierciedlają sytuację panującą na rynku niż z rejestracji bieżącej.

2015	11,6
2016	8,1
2017	5,5
2018	4,6

Oczywiście spadek bezrobocia wiązał się także z rozwojem gospodarczym kraju, ze zróżnicowanym w czasie tempem wzrostu: zatrudnienia, wydajności pracy, PKB⁴⁶. Liczba pracujących mieszkańców Szczecina w 2011 roku wynosiła 159,5 tys.⁴⁷, czyli w stosunku do 2002 roku wzrost wynosił 11,5 tys. Na koniec 2015 roku liczba pracujących, z pominięciem mikrofirm zatrudniających do 9 osób, wynosiła 108,9 tys., a w 2018 roku 118,6 tys.⁴⁸, z tym, że od 2017 roku Urząd Statystyczny w Szczecinie wprowadził nowe pojęcie – przeciętne zatrudnienie w roku (bez mikrofirm), które w 2017 roku wynosiło 90,6, zaś w 2018 roku 92 tys. Różnica między tymi pojęciami polega na tym, że zatrudnienie dotyczy Szczecina – zarówno mieszkańców miasta, jak i osób dojeżdżających, zaś pracujący mieszkańcy miasta mogą podejmować pracę w innych miejscowościach⁴⁹, w tym w Niemczech.

To przydługie tło wprowadzające do zasadniczego tematu, to znaczy do przyrostu rzeczywistego ludności Szczecina, wynika z tego, że trudno ocenić bieżącą sytuację panującą na rynku pracy, jak i przedstawić proces zmian na podstawie danych zawartych w wydawnictwach statystycznych. A od sytuacji na rynku pracy miasta, od jego stabilizacji zatrudnienia, szczególnie od przyrostu miejsc pracy, zależą migracje ludności i częściowo także ruch naturalny ludności. Otóż saldo migracji, najpierw ujemne w latach 2007–2010, w następnych latach (z wyjątkiem 2014 r.) było niewielkie, ale dodatnie. Nie było ono jednak w stanie zniwelować rosnącego ubytku naturalnego ludności, które nieco zmalało w okresie 2016–2017, by w następnych dwóch latach ulec podwojeniu (tab. 6). W takiej sytuacji następował ubytek rzeczywisty ludności, największy w podokresie lat 2006–2010,

⁴⁶ Piątkowski, *Europejski lider*.

⁴⁷ *NSP 2011. Raport z wyników* (Szczecin: Urząd Statystyczny, 2012), 142.

⁴⁸ *Województwo zachodniopomorskie. Podregiony, powiaty, gminy* (Szczecin: Urząd Statystyczny, 2020), 124–128.

⁴⁹ Magdalena Mojsiewicz, Barbara Batóg, „Migracje wewnętrzne ludności w województwie zachodniopomorskim”, w: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hryniewicz, Alina Potrykowska (Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa, 2017), 88–112.

a prawie o połowę niższy w ostatnich czterech latach. Można więc domniemywać, że spowolniony ubytek rzeczywisty ludności w Szczecinie był spowodowany rozwojem gospodarczym.

Tabela 6. Przyrost naturalny i saldo migracji Szczecina w latach 2006–2019

Lata	Przyrost naturalny			Saldo migracji	Przyrost rzeczywisty	Ludność na koniec roku	
	w ‰		w liczbach absolutnych			wg autora	wg GUS
	Polska miasta	Szczecin				w tys.	
2006	-0,2	-1,7	-683	61	-622	405 932	409 068
2007	-0,0	-1,4	-562	-676	-1 238	404 694	407 811
2008	0,5	-0,5	-204	-783	-987	403 707	406 941
2009	0,6	-1,2	-489	-365	-854	402 853	406 307
2010	0,6	-1,0	-411	-290	-701	402 152	405 606
Razem	x	x	-2 349	-2 053	-4 402	x	x
2011	0,0	-1,7	-681	39	-642	401 510	409 596
2012	-0,4	-1,7	-685	224	-461	401 049	408 913
2013	-0,9	-2,2	-900	162	-738	400 311	408 172
2014	-0,5	-1,4	-576	-115	-691	399 620	407 180
2015	-1,1	-2,2	-879	121	-758	398 862	405 657
Razem	x	x	-3 721	431	-3 290	x	x
2016	-0,5	-1,4	-558	103	-455	398 407	404 878
2017	-0,5	-1,7	-666	112	-554	397 853	403 883
2018	-1,2	-2,7	-1 095	237	-858	396 995	402 465
2019	-1,4	-2,7	-1 080	640	-440	396 555	401 907
Razem	x	x	-3 399	1 092	-2 307	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w *Rocznikach Demograficznych* z lat 2007–2020.

Na koniec 2019 roku zamieszkiwało więc 396,6 tys. ludności, to znaczy o 15 tys. mniej niż w okresie szczytowym w 1994 roku. Część ludności ze Szczecina przeniosła się do jego strefy podmiejskiej⁵⁰. Nie ulega wątpliwości, że proces depopulacji Szczecina, podobnie jak większości miast w Polsce, będzie postępował nadal, bo w Europie Zachodniej zapoczątkowany został już w latach 60. XX wieku.

⁵⁰ Anna Kiepas-Kokot, Sebastian Kokot, „Efekt suburbanizacji aglomeracji szczecińskiej”, *Wiadomości Statystyczne* 7–8 (2011): 84.

Oczywiście musi niepokoić jednak rosnący ujemny współczynnik przyrostu naturalnego w Szczecinie powodowany nakładającymi się procesami demograficznymi zachodzącymi w Europie i w kraju. Jednakże w porównaniu do miast w Polsce współczynnik ujemny przyrostu naturalnego w Szczecinie od wielu już lat (tab. 4–6) był dwukrotnie, a nawet w niektórych lata czterokrotnie, wyższy. Aby odpowiedzieć na pytanie, dlaczego tak się dzieje, należałoby przeprowadzić dodatkowe badania.

Warto zauważyć, nie wchodząc głębiej w poszukiwania przyczyn malejącego przyrostu naturalnego, że kiedy społeczeństwo było ubogie, przyrost naturalny był wysoki, natomiast kiedy się wzbogaciło i żyje dostatnio, występuje ubytek naturalny. Na tym tle nasuwa się pytanie, czy społeczeństwo było biedne dlatego, że rodziło się dużo dzieci, czy też w tym niedostatku materialnym, a może i duchowym, każde urodzone dziecko sprawiało radość rodzicom, którzy – obserwując rozwój, a później awans społeczno-zawodowy swoich pociech – mieli podwójną satysfakcję. W okresie tuż po wojnie o liczbie dzieci w rodzinie nie decydowały kalkulacje ekonomiczne i kariera zawodowa kobiet.

Zarys tendencji zmian

Treść zawartą w tym podpunkcie należy traktować jako podsumowanie całości rozważań nad wpływem przyrostu naturalnego i salda migracji ludności na zmianę liczby mieszkańców Szczecina w ciągu 74 lat. Komponenty te w poszczególnych 5-letnich podokresach ze zróżnicowanym udziałem przyczyniały się do zmian w liczbie ludności miasta, na co wskazują dane zawarte w tabelach 1–6. W cieniu tych zmian w liczbie mieszkańców Szczecina pozostają inne czynniki, takie jak aktywność zawodowa ludności powiązana bezpośrednio z powstawaniem miejsc pracy czy ich likwidacją lub pośrednio ze strukturą wieku i poziomem wykształcenia ludności. Poziom aktywności zawodowej ludności z jednej strony zależał zatem od dostępności miejsc pracy i od struktury wieku ludności, zaś z drugiej strony na kształtowanie się struktury wieku wpływały migracje ludności i przyrost naturalny. Ten z kolei częściowo zależał od struktury wieku mieszkańców i od ich aktywności zawodowej. Mamy tu do czynienia z powiązaniem sieciowymi w ramach samej ludności w czasie i przestrzeni, jak też z powiązaniem z innymi dziedzinami życia społeczno-gospodarczego szczebla lokalnego, regionalnego, krajowego, europejskiego i światowego. Nie wchodząc głębiej w powiązania sieciowe, bo nie taki jest cel artykułu, warto skoncentrować się na strukturze wieku ludności

Szczecina i zmianach w aktywności zawodowej. Otóż dostępne dane pozwalają prześledzić zmiany w strukturze podstawowych podgrup wieku od 1950 do 2019 roku. Każda z nich (poza ostatnią) zawiera 20 roczników (tab. 7).

Tabela 7. Struktura procentowa wieku ludności Szczecina w latach 1950–2019

Grupy wieku	1950	1960	1970	2002	2019
0–19	34,1	40,4	35,4	21,6	14,0
20–39	45,0	38,1	34,1	30,1	26,5
40–59	17,1	15,7	22,7	30,0	23,9
60–79	3,3	5,4	7,2	16,3	23,7
80+ ^a	0,5	0,4	0,6	2,0	11,9
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

^ałącznie z wiekiem nieustalonym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie NSP z lat 1950–2002 i *Rocznika Demograficznego* (2021), 158.

Udział procentowej subpopulacji w wieku 0–19 i 20–39 od 1950 roku systematycznie zmniejszał się wraz z malejącym współczynnikiem przyrostu naturalnego oraz wraz z upływem czasu – przechodzeniem roczników z podgrup młodszych do starszych. Porównując udział subpopulacji w wieku 0–19 lat w ogólnej liczbie ludności miasta w 2019 roku z rokiem 1950, można stwierdzić, że zmniejszył się on o 20,1 punktów procentowych (p.p.), zaś subpopulacji następnej o 18,5 p.p. W tym samym okresie udział osób w wieku 60+ wzrósł z 3,8% aż do 35,6%. Względnie niewiele zmienił się w ogólnej społeczności Szczecina udział subpopulacji w wieku 40–59 lat. Wzrost udziału był wyższy w latach 1950–2002 (o 12,9 p.p.) niż w ciągu całych 69 lat (wzrost o 6,8% p.p.). Warto zwrócić uwagę na subpopulację w wieku 40–59 i 60–79 lat. Ich udziały w liczbie mieszkańców w 2019 roku były niemal takie same, podczas gdy w 1950 roku różnica wynosiła 13,8 p.p., a w 2002 roku 13,7%. Oznacza to, że między 2002 a 2019 rokiem wystąpiło wyraźne przyspieszenie starzenia się społeczeństwa, albowiem od 1995 roku występował już ubytek naturalny. Dokonujące się zmiany w strukturze wieku ludności Szczecina znajdowały swoje odzwierciedlenie w sposobie uczestnictwa w życiu społeczno-gospodarczym kraju. Uczestnictwo to polega na aktywności zawodowej, którą można wyrazić liczbą osób pracujących przypadających na tysiąc ludności. Z kolei osoby pracujące utrzymują bezpośrednio (np. dzieci) lub pośrednio

(np. bezrobotnych, rencistów, emerytów itp.) osoby niepracujące⁵¹. Zmiany, jakie nastąpiły w tym zakresie w latach 1950–2011, przedstawiają dane zawarte w tabeli 8.

Tabela 8. Liczba pracujących i utrzymywanych osób przypadająca na 1000 mieszkańców Szczecina w latach 1950–2011

Lata	Liczba pracujących	Liczba utrzymywanych przez pracujących	Emeryci, renciści i osoby przez nich utrzymywane
1950	478	462 ^a	60 ^a
1960	414 (473) ^b	508	78
1970	504	382	114
1978	528	329	143
1988	477	309	214
2002	357 (447) ^b	302 ^c	341
2011	389 (446) ^b	230 ^c	381

^a szacunek, ^b zawodowo czynnych, ^c łącznie z bezrobotnymi i osobami o nieustalonym statusie na rynku pracy (w 2002 r. 14,5, w 2011 r. 10,5).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w NSP.

Sprowadzają się one do malejącej liczby pracujących i utrzymywanych przez nich dzieci w ogólnej liczbie mieszkańców miasta przy jednoczesnej rosnącej liczbie osób utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych. Taki proces zmian budzi pewien niepokój z punktu widzenia budżetu państwa, jak też z demograficznego i ekonomicznego punktu widzenia. Wiadomo, że przy wysokim przyroście naturalnym aktywność zawodowa ludności jest niższa. Można to uzasadnić okolicznościami obiektywnymi. Natomiast słabe wykorzystanie zasobów pracy, właściwie od 1979 roku, uzależnione było tylko częściowo od otoczenia zewnętrznego, a głównie od krajowego i lokalnego (strajki, brak odpowiedzialności za losy państwa tak ze strony rządowej, jak i związków zawodowych). Z kolei w latach 1990–2011 (a właściwie do 2015 r.) słabe wykorzystanie zasobów pracy, kiedy był już niski przyrost naturalny, było spowodowane nie do końca udaną transformacją gospodarczą⁵²

⁵¹ Jest to oczywiście duże uproszczenie problemu, ponieważ emeryci (renciści) pracując przez wiele lat wypracowali nadwyżkę dochodu w postaci PKB i składki w ZUS, która służy im jako źródło utrzymania w czasie dezaktywacji. Ponadto znaczna część osób taką nadwyżkę dochodów wypracowała, ale z niej nie skorzystała na skutek przedwczesnego zgonu.

⁵² Grzegorz Kołodko, „Sukces na dwie trzecie: polska transformacja ustrojowa i lekcje na przyszłość”, w: *Polska transformacja i jej przyszłość*, red. Elżbieta Mączyńska (Warszawa: PTE, 2009); Elżbieta Mączyńska, „Polska transformacja a kapitalizm inkluzywny”, *Mazowsze. Studia Regionalne* 15 (2014): 13–28; Piątkowski, *Europejski lider*.

i niezbyt sprawnym zarządzaniem państwem. W każdym razie liczba pracujących przypadająca na 1000 mieszkańców Szczecina w 2002 roku w porównaniu z rokiem 1978 (najwyższa aktywność) zmalała o 171 przy jednoczesnym wzroście osób utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych o 198. Liczba osób będących na utrzymaniu osób pracujących uległa minimalnym zmianom, ponieważ prócz dzieci dołączono tu bezrobotnych (13,5 w 2002 r. i 10,5 w 2011 r.). Porównując wynik z 2011 roku z danymi z roku 1950, to liczba utrzymywanych przez osoby pracujące spadła o połowę.

Proces dokonujących się zmian w Szczecinie, prócz przyrostu naturalnego, migracji, struktury wieku i aktywności zawodowej, można jeszcze uzupełnić liczbą pracujących osób w przemyśle i budownictwie (łącznie) przypadających na tysiąc mieszkańców. Wskaźnik ten w 1950 roku wynosił 196, w 1978 – 229, a w 1991 – 120. W latach 1950–1988 ulegał zatem niewielkim zmianom, dopiero w 1991 roku, w porównaniu z rokiem 1978, zmalał prawie dwukrotnie i na takim poziomie utrzymuje się współcześnie⁵³, bo przemysł stoczniowy, chluba miasta do lat 90., odgrywa po transformacji znikome znaczenie. Miasto upatruje swój rozwój w świadczeniu usług.

Podsumowanie

Jako reasumpcję dotychczasowego śledzenia zmian w przyroście rzeczywistym ludności miasta można zastosować metodę Webba⁵⁴. Pozwala ona na dokonanie typologii rozwoju ludności Szczecina w podziale 5-letnich podokresów na następujące typy:

- 1946–1950 typ C – saldo migracji przewyższa przyrost naturalny,
- 1951–1955 typ B – przyrost naturalny przewyższa dodatnie saldo migracji,
- 1956–1960 typ B,
- 1961–1965 typ C,
- 1966–1970, 1971–1975 typ B,
- 1976–1980 typ A – przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo,

⁵³ Danych z lat 1950–1988 nie da się porównać z danymi z lat 1991–2019 ze względu na zmianę klasyfikacji podmiotów gospodarczych. W rocznikach statystycznych brakuje np. danych zatrudnionych w mikrofirmach.

⁵⁴ John W. Webb, „The Natural and Migrational Components of Population Changes in England and Wales, 1921–1931”, *Economic Geography* 39 (1963), 2: 130–148.

1981–1985 typ A,
1986–1990 typ B,
1991–1995 typ C,
1996–2000 typ E – ubytek naturalny przewyższa dodatnie saldo migracji,
2001–2005 typ E,
2006–2010 typ F – ubytek naturalny jest większy od ujemnego salda migracji,
2011–2015 i 2016–2019 typ E.

W sumie było zatem 10 typów progresywnych i 5 regresywnych. Najkorzystniejszy jest typ B, a najbardziej niekorzystny typ F⁵⁵.

Wnioski:

1. Rozwój ludności Szczecina odbywał się głównie kosztem kraju, o czym świadczy przewaga salda krajowego migracji w przyroście rzeczywistym.
2. Do 1994 roku Szczecin, poprzez przyrost naturalny, przyczyniał się do wzrostu potencjału demograficznego swojego i krajowego.
3. Od 1995 roku w wyniku ujemnego przyrostu naturalnego Szczecin przyczyniał się do wyludniania Polski.
4. W okresie 1946–1994 korzystne procesy demograficzne przekształciły się w latach następnych w niekorzystne i doprowadziły do zapaści demograficznej miasta.
5. Przejawem tej zapaści jest między innymi ubytek naturalny ludności i zdecydowana przewaga dziadków (osób w wieku 60+) nad liczbą wnucząt (w wieku 0–14 lat)⁵⁶.
6. Skala zapaści demograficznej w Szczecinie jest głębsza niż w miastach ogółem w kraju.
7. Malejący przyrost naturalny w Szczecinie był powodowany, prócz wpływu otoczenia zewnętrznego, dużym spadkiem udziału osób w wieku 20–39 lat w ogólnej liczbie mieszkańców miasta.
8. W latach 1950–2019 nastąpiło wyraźne postarzenie się społeczeństwa Szczecina, o czym świadczy spadek udziału w ogólnej liczbie mieszkańców miasta subpopulacji w wieku 0–39 lat z 79,1% do 40,5%, a zwiększenie udziału osób w wieku 40 lat i więcej z 20,9% do 59,5%.

⁵⁵ Nie wystąpił typ D, G, H.

⁵⁶ W 1970 r. udział wnucząt w ogólnej liczbie mieszkańców miasta wynosił 22,5%, w 2019 r. 13,7%, zaś dziadków odpowiednio 7,8% i 28,4%.

Bibliografia

- Białecki, Tadeusz, red. *Encyklopedia Szczecina*. Szczecin: Szczecińskie Towarzystwo Kultury, 2015.
- Bogacka, Henryka, Teresa Mantorska, Franciszek Stokowski. *Ruch naturalny i reprodukcja ludności Polski według województw w latach 1950–1987 (w nowym podziale administracyjnym)*. Warszawa: SGPIŚ, Instytut Statystyki i Demografii, 1988.
- Budzyński, Andrzej. „Bezrobocie w Polsce 1990–2003 – cechy charakterystyczne”. W: *Między transformacją a integracją: polityka społeczna wobec problemów współczesności*, red. Piotr Błędowski, 93–103. Warszawa: Szkoła Główna Handlowa, 2004.
- Fierla, Irena. *Migracje ludności a uprzemysłowienie*. Warszawa: PWN, 1976.
- Gawryszewski, Andrzej. *Ludność Warszawy XX wieku*. Warszawa: IGiPZ PAN, 2009.
- Hrynkiewicz, Józefina, Alina Potrykowska, red. *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*. Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa, 2017.
- Kantor-Pietraga, Iwona, Alicja Szajnowska-Wysocka. „Struktura demograficzna i społeczna ośrodka przemysłowego (przykład Sosnowca)”. *Rocznik Żyrardowski* 6 (2008): 201–232.
- Karpiński Andrzej, Stanisław Paradysz, Paweł Soroka, Wiesław Żółtowski. *Jak powstały i upadały zakłady przemysłowe w Polsce: losy po 1989 roku zakładów zbudowanych w PRL-u*. Warszawa: Wydawnictwo Muza, 2013.
- Kiepas-Kokot, Anna, Sebastian Kokot. „Efekt suburbanizacji aglomeracji szczecińskiej”. *Wiadomości Statystyczne* 7–8 (2011): 67–84.
- Kieżun, Witold. *Patologia transformacji*. Warszawa: Poltext, 2012.
- Kołodko, Grzegorz. „Sukces na dwie trzecie. Polska transformacja ustrojowa i lekcje na przyszłość”. W: *Polska transformacja i jej przyszłość*, red. Elżbieta Mączyńska. Warszawa: PTE, 2009.
- Kosiński, Leszek. *Pochodzenie terytorialne ludności Ziem Zachodnich w 1950 r.* Warszawa: Polska Akademia Nauk, 1960.
- Mączyńska, Elżbieta. „Polska transformacja a kapitalizm inkluzywny”. *Mazowsze. Studia Regionalne* 15 (2014): 13–28.
- Młonek, Krystyna. „Młodzież bezrobotna w Polsce w świetle badań”, *Biuletyn IGS* 1–2 (1996).
- Mojsiewicz, Magdalena. „Specyfika procesów demograficznych w województwie zachodniopomorskim na tle Polski ze szczególnym uwzględnieniem ruchu naturalnego ludności”. W: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hrynkiewicz, Alina Potrykowska, 51–74. Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa, 2017.

- Mojsiewicz, Magdalena, Barbara Batóg. „Migracje wewnętrzne ludności w województwie zachodniopomorskim”. W: *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, red. Józefina Hrynkiewicz, Alina Potrykowska, 88–112. Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa, 2017.
- Osiński, Joachim, red. *Polska w przededniu członkostwa w Unii Europejskiej. Nadzieje i obawy*. Warszawa: Szkoła Główna Handlowa, 2002.
- Piasecki, Ryszard, red. *Polska w Unii Europejskiej – próba bilansu*. Łódź: Społeczna Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania, 2006.
- Piątkowski, Marcin. *Europejski lider wzrostu: polska droga od ekonomicznych peryferii do gospodarki sukcesu*. Warszawa: Poltext, 2020.
- Poznański, Kazimierz. *Wielki przekręt: klęska polskich reform*. Warszawa: Towarzystwo Wydawnicze i Literackie, 2006.
- Rakowski, Witold. „Komponenty wpływające na zmianę liczby ludności Warszawy w latach 2001–2018”. *Kronika Warszawy* 1–2 (2020): 145–168.
- Rakowski, Witold. „Rozwój ludności 13 dużych państw świata w latach 1950–2050”. *Rocznik Żyrardowski* 7 (2009): 15–62.
- Rosset, Edward. *Eksplzja demograficzna*. Warszawa: Książka i Wiedza, 1978.
- Stokowski, Franciszek. *Demografia*. Warszawa: PWE, 2015.
- Webb, John W. „The Natural and Migrational Components of Population Changes in England and Wales, 1921–1931”. *Economic Geography* 39 (1963), 2: 130–148.
- Wiśniowski, Władysław. „Problemy rozwoju demograficznego Szczecina”. *Wiadomości Statystyczne* 4 (1997): 57–62.
- Żukrowska, Katarzyna, red. *Integracja europejska – nowe bariery czy trwałe kryzysy?* Warszawa: Szkoła Główna Handlowa, 2006.

Dane statystyczne

- Ludność i zasoby mieszkaniowe w latach 1946–1974 według podziału administracyjnego kraju z 1 czerwca 1975*. Warszawa: GUS, 1976.
- Ludność. Dodatkowe informacje dla powiatu. Miasto Szczecin*, NSP z dn. 6 grudnia 1960 r., 1965.
- Migracje ludności w Polsce w latach 1979–1988*. Warszawa: GUS, 1992.
- NSP 1960. Ludność. Dodatkowe informacje dla powiatu m. Szczecin*. Warszawa: GUS, 1965.
- NSP 2011. Raport z wyników*. Szczecin: Urząd Statystyczny, 2012.
- Podstawowe informacje ze spisów powszechnych. NSP 2002 Gmina miejska Szczecin*. Szczecin: Urząd Statystyczny, 2003.
- Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym oraz zmiany podziału administracyjnego*. Warszawa: GUS, 1990.

Rocznik Demograficzny (1975, 2019, 2020).

Rocznik Statystyczny Województwa Szczecińskiego. Szczecin: Urząd Statystyczny.

Statystyka miast i osiedli 1945–1965. Warszawa: GUS, 1967.

Struktura demograficzna i zawodowa ludności. Dodatkowe informacje dla powiatu. Miasto Szczecin. Warszawa: GUS, 1972.

Struktura zawodowa i demograficzna ludności. Województwo szczecińskie. Warszawa: GUS, 1954.

Województwo zachodniopomorskie. Podregiony, powiaty, gminy. Szczecin: Urząd Statystyczny, 2020.

Abstrakt

Przedmiotem badań jest ludność Szczecina i zmiany, jakie nastąpiły w tym zakresie w latach 1946–2019 pod wpływem przyrostu naturalnego i migracji.

Celem artykułu jest przedstawienie znaczenia przyrostu naturalnego i migracji w poszczególnych latach z podziałem na podokresy w przyroście rzeczywistym ludności Szczecina. W wyniku zachodzących procesów demograficznych ludność Szczecina zwiększyła się w badanym okresie o 331,6 tys., w tym przyrost naturalny przyczynił się do wzrostu w 47,6%. Ludność Szczecina zwiększała się do 1994 roku. Od 1995 roku miasto charakteryzowało się ubytkiem naturalnym ludności, który przewyższał saldo dodatnie migracji. W wyniku tych procesów w mieście zaczęła maleć liczba mieszkańców. Zmniejszający się przyrost naturalny i malejące dodatnie saldo migracji przyczyniały się do przyśpieszonego postarzenia się mieszkańców. Udział osób w wieku 60+ zwiększył z 3,8% w 1950 roku do 18,3% w roku 2002 i do 35,6% w roku 2019. Tak więc po dynamicznym wzroście ludności następował powolny przyrost, który od 1995 roku przekształcił się w ubytek.

The roles of the rate of natural increase and the net migration rate on the population growth of Szczecin, 1946–2019

Abstract

The subject of research is the population of Szczecin and the changes it underwent in the years 1946-2019 as a result of natural increase and migration. The article aims to demonstrate the importance of natural increase and migration in each year by sub-period in the real population growth of Szczecin. As a result of the demographic processes taking place, the population of Szczecin increased by 331,600 in the period under review, of which natural increase contributed 47.6% to the growth. The population of Szczecin increased until 1994. From 1995, the city was characterized by natural population loss, which exceeded the positive balance of migration. As a result of these processes, the city's

population declined. The declining natural increase and declining positive migration balance contributed to an accelerated ageing of the population. The share of people aged 60+ increased from 3.8% in 1950 to 18.3% in 2002 and to 35.6% in 2019. Thus, dynamic population growth was followed by slow growth, which has turned into decline since 1995.

Cytowanie

Witold Rakowski, „Znaczenie przyrostu naturalnego i salda migracji w rozwoju ludności Szczecina w latach 1946–2019”, *Przegląd Zachodniopomorski* 37 (2022), 66: 201–229, DOI: 10.18276/pz.2022.37-10.